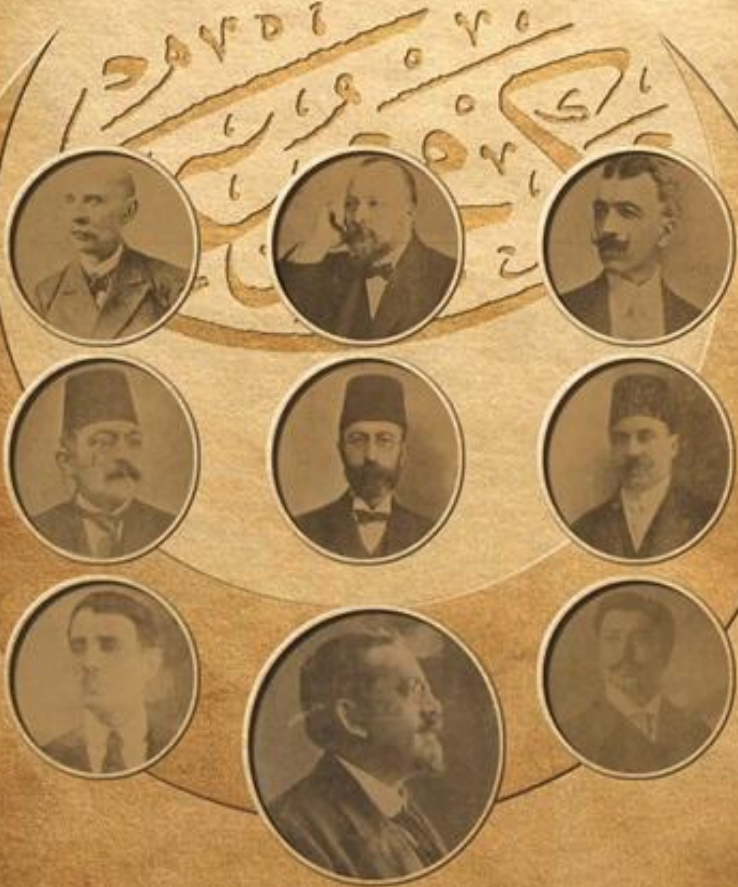

MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E

MODERN TÜRK DÜŞÜNÇESİNDE MİLLİYETÇİLİK

HAZIRLAYANLAR:

MEHMET KAN ÇALEN & HALÛK KAYICI

B||L||G||E||Ğ||Ü||Z

okunacak kitaplar

MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E
MODERN TÜRK
DÜŞÜNÇESİNDE
MİLLİYETÇİLİK

HAZIRLAYANLAR:
MEHMET KAAN ÇALEN
HALÛK KAYICI

BİLGEOĞUZ®

MODERN TÜRK DÜŞÜNÇESİNDE MİLLİYETÇİLİK

HAZIRLAYANLAR:
MEHMET KAAAN ÇALEN
HALÛK KAYICI

Yayın Yönetmeni	Oğuzhan Cengiz
Yayın Koordinatörü	Mehmet Celal Atgün
Editör	Mustafa Erdem Kafkaslıoğlu
Kapak Tasarım	Ercan Portakal
Mizampaj	Burhan Maden
ISBN	978-605-4599-96-7
Yayıncı Sertifika No	12460
Matbaa Sertifika No	26886
Baskı Tarihi	Haziran 2014
Baskı Cilt	Ertem Matbaası Ltd. Şti. ANKARA Tel:0312 640 16 23- Fax:0312 640 16 24

BİLGEOĞUZ®

İrtibat: Alemdar Mahallesi Molla Fenari Sokağı 35/B
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 0212 527 33 65 - 66 Faks: 0212 527 33 64
e-mail: bilgi@bilgeoguz.com.tr
www.bilgeoguzcom.tr

Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla yapılan sözleşme gereği Bilgeoğuz Yayınlarına aittir. Kitabın hukuki sorumluluğu yazarına aittir, kitapta yer alan fikir ve önermeler yayınevine yasal bir sorumluluk doğurmaz. Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz. Yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlamaz. Oyun, CD ya da manyetik bant haline getirilemez, fotokopi ya da herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.

MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E
MODERN TÜRK
DÜŞÜNÇESİNDE
MİLLİYETÇİLİK

HAZIRLAYANLAR:
MEHMET KAAŒ ÇALEN
HALÛK KAYICI

BİLGEOĞUZ®

Dr. Mehmet Kaan Çalen

07.04.1981 tarihinde Edirne'nin Keşan ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Keşan'da tamamladı. 2004 yılında Trakya Üniversitesi, Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 2008 yılında Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisânsını, 2013 yılında da aynı anabilim dalında doktorasını bitirdi. Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. "II. Meşrutiyet Döneminde Türk Tarih Düşüncesi" isimli kitabı ile çeşitli dergi, gazete ve internet sitelerinde yayımlanmış yazıları vardır.

E-posta: mkaancalen@trakya.edu.tr

Halûk Kayıcı

21.01.1973 tarihinde Sivas'ta doğdu. İlk, orta ve yükseköğrenimini Edirne'de tamamladı. 2012 yılında Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisânsını bitirdi. Edirne Ticaret Borsasında görev yapmaktadır. "Edirne Dergisi" yayın kurulu üyesi olup, "Sâlnâmelere Göre İdârî, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı (1870-1903)" ve "Edirne'de Altı Ay-Musavver Edirne Tarih-i Mahsûriyyeti" isimli kitapları ile çeşitli dergi ve internet sitelerinde yayımlanmış yazıları vardır.

E-posta: halukkayici@gmail.com

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

KISALTMALAR

I. BÖLÜM: MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK

Millet Nedir? / Ziya Gökalp	19
Millet Nedir? / Ziya Gökalp	28
Millî Cereyân / Ağaoğlu Ahmed.....	34
İrk ve Millet / Celâl Nûrî.....	37
İrk Ve Milliyet / Hamdullah Subhî.....	41
Milliyet Mefkûresi Nedir? / Mustafa Şekîb	45
Milliyet Ve İnsaniyet / Halîl Nimetullah	51
Fitrî ve Cibillî Milliyet, Kesbî ve Sunî Milliyet / Celâl Nûrî	55
Milliyetçilik Nedir? / Mehmed Safvet.....	58
Avrupa'da Milliyet Fikrine Ve Milliyet Cereyânlarına Dâir / Akçuraoğlu Yusuf.....	63
Avrupa'da Milliyetçilik Cereyânının Zuhûr Ve İnkişâfı / Mehmed Safvet.....	72
Tarih-i Siyâside Milliyet Meselesi / İsmâil Hâmî.....	78
Milliyetçilik / Ziya Gökalp	87
Milliyetçilik Mefhûmunun Tahlîli / Mustafa Şekîb	94
Milliyetçilik, Halkçılık / Akçuraoğlu Yusuf.....	100

Ananepcrestlik, Milliyetperverlik / Zekî Mesûd.....	103
Milliyetçilik Ve İlimler / M. Nermî	108
Milletler Ve Milliyetçilik / M. Nermî.....	111
Milliyetçilik Ve Devlet / M. Nermî.....	114
Milliyetçilik Ve Tarih / M. Nermî	117
İçtimâî Ferdçilik Ve Milliyetçilik / M. Nermî	120
İçtimâî Ferdin İnkişâfı Ve Milliyetçilik / M. Nermî	126

II. BÖLÜM: TÜRKLERDE MİLLİYET FİKRİ

Türkçülüğün Tarihi / Ziya Gökalp.....	135
Türkçülük Nasıl Doğdu? / Ziya Gökalp	143
Eski Türkçülük, Yeni Türkçülük / Ziya Gökalp	150
Türklük / Akçuraoğlu Yusuf.....	157
Türk Âlemi / Ahmed Agâyef (Ağaoğlu).....	168
Türklük, İslâmlık, Osmânlılık / Köprülüzâde Mehmed Fuad.....	185
Türkçülük Nedir? / İmzasız (Yeni Mecmûa).....	196
Türkçülük Nedir? / Ziya Gökalp.....	199
Türkçülük Ve Halkçılık / Celâl Nûrî.....	215
Milliyet / İmzasız (Büyük Duygu Mecmûası)	219
Şimâl Türklerinde Türkçülük Ve Tatarcılık / Halîm Sâbît.....	221
Milliyetçilik Ve Cemâatçılık / Ziya Gökalp.....	234
Asrımızda Milliyet Telâkkileri / Abdülfeyyaz Tefvik.....	237
Milliyetperverliğin Manâsı / Mehmed Halid.....	241
Benim Anladığım Türkçülük / İsmâil Hakkı	246
Milliyet ve Maîşet / Akçuraoğlu Yusuf.....	248
Türk Milliyetçiliğinin İktisâdî Menşelerine Dâir / Akçuraoğlu Yusuf.....	251

III. BÖLÜM: MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARI

A. Süleymân Nazîf İle Ahmed Agâyef (Ağaoğlu)

Arasındaki Tartışma

Darü'l-Fünûn-i Osmânî Türk Tarih-i Medeniyeti Muâllimi Ahmed Agâyef Beyefendiye / Süleymân Nazîf	273
---	-----

Sâbık Trabzon Valisi Süleymân Nazîf Beyefendiye / Ahmed Agâyef.....	276
Cengiz Hastalığı / Süleymân Nazîf	283
Ahmed Agâyef Beyefendiye / Süleymân Nazîf	285
Ahmed Agâyef Beyefendiye Cevâp / Süleymân Nazîf	289
Ahmed Agâyef Beye Cevâp / Süleymân Nazîf	292
Cevâba Cevâp / Ahmed Agâyef.....	297

B. Ahmed Naim İle Ahmed Agâyef Arasındaki Tartışma

İslâm'da Davâ-yı Kavmiyet / Ahmed Naim.....	309
İslâm'da Davâ-yı Milliyet / Ahmed Agâyef.....	311

C. Ali Kemâl (Peyâm Gazetesi) İle Türk Yurdu Mecmûası Arasındaki Tartışma

Atâlet-i Fikriye / Ali Kemâl.....	341
Türkler İçinde Millî Hareket - "Peyâm"a Cevâp / Türk Yurdu Ali Kemâl'e Cevâp	346

EKLER	355
--------------------	-----

70. sene-i devriyesi münâsebetiyle
Üç Mayıs'ın kahramanlarına ithâf olunur...

TAKDİM

Millet ve milliyetçilik olgularını anlamaya yönelik çabalar 1980'lerden sonra, özellikle Ernest Gellner, Anthony D. Smith, Benedict Anderson gibi araştırmacıların çalışmalarıyla birlikte ivme kazanmış ve bu durum ölkemizde de milliyetçiliğe karşı hem akademik ve entelektüel hem de popöler düzeyde bir ilgi dalgası yaratmıştır. Türkiye'de, doğrudan veya dolaylı, milliyetçiliği konu edinen tezlerin, akademik araştırmaların ve popöler yayınların sayısında belirgin bir artış gözlenmektedir.

Milliyetçiliği konu edinen yayınlardaki bu niceliksel artışın üç önemli zaaf sebebiyle arzu edilen kalite seviyesine ulaşamadığını düşünmekteyiz. Birincisi, söz konusu araştırmalar Avrupa merkezci tezlere gereğinden fazla bağımlı kalmaktadır. Batıda geliştirilen milliyetçilik teorileri, Türkiye'deki milliyetçilik araştırmalarına bir canlılık getirirken çoğu zaman bu araştırmaların teorik çerçevesini ve büyük ölçüde içeriğini de tayin etmektedir. Ölkemizde milliyetçilik üzerine yapılan yayınların birçoğu orijinal birkaç çalışmayı tekrardan öteye gidememekte, bilhassa makale seviyesindeki çalışmaların bir kısmı, popöler nitelikteki yayınların ise kahir ekseriyeti bazı önemli eserlerin dipnot dolgularıyla veya milliyetçilik, bilhassa Türk milliyetçiliği, aleyhtarı sathî ancak süslü ve büyük bir söylemle kotarılmaya çalışılmış tatsız birer özetinden ibâret kalmaktadır. Türklerde millet ve milliyetçilik olgularını açıklayabilecek farklı model ve yöntemlerin kurulmasıyla ilgili herhangi bir sorgulama ve arayış içerisine giren eser sayısı maalesef çok azdır. İkinci olarak Türk milliyetçiliği araş-

tirmalarında ana kaynaklar pek kullanılmamaktadır. Milliyetçilik teorilerinin sunduğu teorik çerçeveler, hazır şablonlar ve terminolojik yapılar genellikle araştırmacılar tarafından kâfi görülmekte, orijinal kaynaklara inme ve Türk milliyetçiliğinin içerisinde geliştiği nev-i şahsına münhasır olan tarihî ortamın, fikrî muhîtin, zamana ve zemine ait şartların yoklanması lüzûmu duyulmamaktadır. Üçüncüsü, modernitenin gayri meşru çocuğu sayılan milliyetçiliğin kötü ve zararlı olduğu yönündeki ideolojik önyargılar ile bazı bilim dalı mensûpları arasında geçerli olan milliyetçiliğin bir araştırma konusu olamayacağı yönündeki ilmî kabûller, alana farklı açılardan katkı sağlayacak disiplinleri konudan uzak tuttuğu için milliyetçilik araştırmalarının sağlıklı bir şekilde gelişmesine mâni olmaktadır.

Ülkemizdeki milliyetçilik araştırmalarının arz ettiği manzara genel hatlarıyla böyledir. Türk milliyetçiliği araştırmalarının en büyük eksikliği olarak ana kaynakların kullanılmaması göze çarpmaktadır. Türk milliyetçiliği söz konusu olduğunda, ana kaynaklar içerisinde özellikle eski yazı eserler büyük ehemmiyet arz etmektedir. Bu eserleri görmeden, okuyup değerlendirmeden Türk milliyetçiliğinin tarihî gelişimini ve vücûda getirdiği düşünce mirâsını anlamak mümkün değildir. Eski yazı eserlere ulaş(a)mama ve bu kaynakları okuyamama, ülkemizdeki milliyetçilik araştırmalarını kısır bir mecraya sürükleyen, yukarıda zikrettiğimiz zaafılara yol açan en önemli etkenlerden birisidir. Bu kitabın varlık sebebi, alana katkı sağlayacağı düşünülen bazı eski yazı metinleri, yeni yazıya aktararak eski yazı okuyamayan araştırmacılarla buluşturmak, böylece dikkatleri ana kaynakların kullanıma çekerek bu yönde bir eğilim başlatmak, nihayet Türk milliyetçiliği araştırmalarının sıkıştığı alanı bir nebze olsun açmak arayışıdır. Ayrıca, hâl-i hâzırda bir fikir orucu tuttuğu sıklıkla ifâde edilen milliyetçi düşüncenin de bu yazıları hâtırlamasını temin etmek, unutulmuş metinleri tekrar dolaşıma sokmak, bu yolla da kaynakların yeniden okunup yorumlanmasıyla milliyetçi düşüncenin bir canlanma yaşayacağı umudunu taşımak çalışmanın ikinci motivasyon kaynağıdır.

Kitap üç bölüm hâlinde tanzîm edilmiştir. İlk bölümde, millet ve milliyetçilik olgularını kavramsal düzeyde ve genel bir çerçeve içerisinde konu edinen makaleler yer almaktadır. İkinci bölüm, bu olguları Türklerin özelinde ele alan yazılara hasredilmiştir. Son bölümde ise II. Meşrutiyet yıllarında, Türk milliyetçiliği etrafında cereyân eden üç önemli tartışmaya ait metinler bulunmaktadır. Metinlerin kaynak değerini kaybetmemesi için üzerlerinde bir sadeleştirme işlemi yapılmamıştır. Çalışma için seçilen metinler sadece Türkçü çevrelerden devşirilmemiş, tarama işlemi yelpazenin geniş tutulmasına gayret gösterilmiş ve neticede Ziya Gökalp'ten Celâl Nuri'ye, Yusuf Akçura'dan Ali Kemâl'e, Turancılardan Anadoluçulara, Osmânlıcılardan İslâmcılara kadar muhtelif kişi ve çevrelerin konuya dâir düşüncelerinin yer aldığı bir derleme meydana gelmiştir. Kitaptaki yazıların bir kısmı farklı zamanlarda, farklı kişi ve kurumlar tarafından orijinal diliyle veya sadeleştirilerek daha önce de yeni yazıya aktarılmıştır. Daha önce yapılmış olan bu neşirleri de görmekle birlikte, biz her bir yazı için orijinal kaynağa mürâcaat ederek yeni baştan bir transkripsiyon yaptık ve gerekli hâllerde, bu eski neşirlere de atıfta bulduk. Muhakkak ki konuya ait metinler, eserde yer alanlardan ibâret değildir. Kitaba almadığımız bazı metinler olduğu gibi daha etraflı bir taramayla bizim göremediğimiz başka önemli metinlerin de ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Bütün eksikliklerine rağmen, daha büyük çaplı derlemeler yapılana kadar çalışmanın faydadan hâlî kalmayacağını düşünmekteyiz. Kitapta yer alan yazıların en yakın tarihlisi 1928 yılında kaleme alınmış olsa da pek çoğunun sanki hemen bugün, burada yazılmış hissi uyandıracak derecede güncel unsurlar ihtivâ ettiği hayretle görülecektir. Dolayısıyla bu metinlerin genel olarak düşünce dünyamız ve milliyetçilik araştırmaları, özel olarak da Türk milliyetçiliği düşüncesi açısından faydalı olacağı kanâatini taşımaktayız.

Bu kitabın ortaya çıkışındaki katkılarından dolayı Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Musa Öncel ile Oğuzhan Cengiz'in şahsında Bilge Oğuz Yayınlarına teşekkür etmeyi bir vazîfe addediyoruz. Vakitlerinden çaldığımız Sibel Kayıcı, Esmâ Çalen ve

İlteriş Bumin Kayıcı ile teknik desteği için Ediz Buğra Çalen'e de minnettârız.

Mehmet Kaan Çalen & Halûk Kayıcı

Mayıs 2014 - Edirne

KISALTMALAR

A.	Adet
C.	Cilt
Nu.	Numara
S.	Sayı
s.	Sayfa
Se.	Sene
Y.	Yıl
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayanlar